

JÁN FRÁTRIK

**BON JOUR, PARIS
GOOD MORNING, LONDON
DOBRY DEŇ, ŽILINA**

- triptych -

VYZNANIE

Vydané pri príležitosti 80. výročia narodenia Jána Frátrika

REGIONÁLNE KULTÚRNE STREDISKO ŽILINA 1996

Dobrý deň, Paríž

Storaké diaľky prechodil som krážom,
vystriedal slnko za kráľovskou strážou,
načínal mestá, katedrály v šere,
neóny, bulváre, aj konštrukcie smelé.
Ale ty oči nosíš v nepokoji
a srdce v puklinách sa ľahko dvojí.
Človek si ku životu vyhľadáva ruju,
sny ako ponorky tu manévrujú,
sny nad prístavmi v čajkách. Slová horia,
podúva verš môj ponad šíre moria.
Storaké diaľky, osudové rytmy.
Ó, srdce tlčie v synkopách a lásky v prítmí.
Francia. Bon jour! O tebe som sníval -
uraj Parížanky tie sú samý príval,
bulváre nepýtajú sa ťa na nič,
len masku odhod', starodávny chránič,
nech fantázia poveláči ťa sama,
tu stárpne kardinál aj dalajláma,
život sa celý zulieka na Montmartri,

dievčatá núkajú sa za frank, za tri,
v Moulin rouge už nám Lautrec Toulouse máva,
Paríž je sopka, vybuchuje láva,
Sacré coeur za teba sa ráno modlí,
svet je už plný tela, kvitnú modly,
antika čistá kotví v chráme Madelaine,
pred sebou samým k duši ešte zahnem -
ulice, smiech a sukne samý pleskot,
v Opere dnes mám rande s Manon Lescaut,
ako jej vyrieť, čo som zažil na Montmartri,
pohybom, dychom celá tam tiež patrí,
ružičky, košíčky a svieže kvety,
jediný holub nad Eiffelkou svieti,
maškrtník - to je iba biely oblak,
staroba na Saint Sulpice obzor zobla,
kým Delacroix žiaľ si vylial vekmi.
A tak sa Pigalle so Chagrinom tiesni -
o mramor, bronz a olej vedú spory,
lež Paríž je tak krásny a tak chorý,
čože tu hľadáš, básnik od Žiliny,
potulky majú čas a svoje rýmy,

v pradikách srdca vyplavená láska,
z krčmy do krčmy Verlaine priam sa tacká,
tu múry hovoria a spieva alej,
akoby dobre vo vinárni malej
padlo tak posedieť si s MLADOU PARKOU!
Valéry HADA skúša na dvoch hárkoch,
elegán Baudelaire glacé rukavice,
pozbieral Kvetu pre vás, krásavice,
prekliate ženy za noci i za dňa.
Paríž je prchajúca vôňa jarná
a nevieš, kde prv všetku krásu načať,
máš túžby dotýkať sa roja utáčať.
Atila Brezány tu chybuje mi veľmi,
posledný verš sme prepíť chceli v herni,
dvadsiate storočie sa zmieta v hmote,
čím ďalej menej vieme o živote,
na iné chrámy dali sme sa dneska,
hríb jedovatý v Tichomorí plieska,
Joliot Curie, Bože, čo vy na to?
Dohody, schôdzky, na rade je NATO,
všetko je načas symbolická výhra,

striptízu Eiffelovka sa už vyhla,
prelety lastovíc sa zbehli do odmocnín.
Noc nevyspatá vyzivuje. Kde ju dosním?
Čože tu platia oči a tvoj smútok,
čo nezažiješ, príde ti len ľúto,
rozbíja človek najkrehkejšiu vázu,
básnici s veršom krízu ľudstva neuvládzu,
atómy šuštia, veľmocenské hody,
život sa prelieva už do náhody,
kto tu chce výhry a kto strašné prehry,
od HAO FANGATANFA sme už skrehli,
čože tu slová o mieri a bohu,
zachráň si ešte dušu preúbohú,
odvíjaš bolesť ľudstva v Notre Dame,
lebo sa nikdy seba nevzdávame
a nádej horí ako Paríž v noci.
Paríž sa kúpe vo fontánach rosy,
tu horí kvet a láska, horí všetko,
tu večne budeš nenásytné decko,
čo hľadá ponad Seinu verše dada,
kde ustavične života sa žiada.

Tu varieté sa vzýva ako služba Božia,
kde ženy v Moulin rouge sa do náručia zložia
a poskladajú ako dáždňik v puzdre.
Pod mostom Neuf si Margot s Jeanom dudre
a sú to nové verše od Préverta,
stiahnutý zips a perleťová dierka,
lebo je sladko prepadnúť sa v šturtiach,
kde krok tvoj fantázie neuškrtia,
vymieňaš filmy - ale načo, prečo?
Idú ti na chuť slimáky a lečo.
Dobrý deň, páni Claudel, André Breton,
dúhový oblúk rozbíja sa svetom,
uravte, či ešte hodno písať poéziu,
keď básnici sa za slovami kryjú -
ulita, pancier, niečo do striptízu,
hotely ako verše majú krízu,
myšlienka strihá piliere a mosty,
tu dobre pochodíš aj bez známosti,
strapaté štetce, Cézanne, Renoir a Monet,
Manon už spáva s chlapmi, má svoj sonet,
pod blúzkou pomaranče v divej súhre,

život sa kaluží, jak víchor skuhre,
hotuje javiská a nové maľby,
prahory aktov plné ústa mal by,
krúžľa si osudy a hýri sochám -
Paríž je zázračný a celý sa v ňom kochám.
Champs Elyseés sú večer samá rieka,
slza po slze čo priam do vĺn steká,
obloha nebies tu na tejto zemi,
Fiat - Renault - Hillman sprievod nedozierny,
červené - biele - zlaté mihotanie,
láska je všade a tá stále vanie,
tá žiari jednoducho ako hviezdy,
jak lampy kolo Seiny, kým sa zbrieždi,
kde za frank, za dva kúpiš akvarely,
aby sa tieto chvíle v tebe chveli,
lebo je ťažko kotviť v obrazárni.
Môj Gaugin bludný, ste jak pozdrav jarný,
posledný odchádzate od šenku a vína,
váš rozkrok klenbu sveta obopína,
obracia históriu v besnom rytme,
mágiu, chrám i brloh nenásytne,

toľko je kameňovania, ach, v slove
a havran času do zmyslov len klove,
život sa celkom núka kade kráčaš,
stratil som verš a hľadám spoluhráča.
Och, Paríž, o teba tu opieram sa,
čosi mi hučí z Martinů a Brahmsa,
Paríž má samé ruky kolo pásu,
tu láska ako slnko rozdáva sa,
či v chráme, pri Seine, či v Pantheone,
ruka je večne v objatí a v lone.
V Paríži nemáš dňa a noci, nemáš miery,
do poézie utrhlí šansonieri,
ratuje metaforu Aznavour aj Greco,
Saganovej sa ďalší herec zriekol,
čo nedospievaš srdcom, tenorom bo altom,
dotiahni sexom, rukami a saltom,
hľadám tu čosi nové, čosi staré,
moderný plagát vreští na bulváre -
antika, stredovek sa bránia zmaru,
bankári leštia atómovú chmáru,
ako chcú škrobia dejiny a priestor.

Čo na tom, na moste sa ktosi treskol,
čo neunesie dlažba, zuládne rieka,
to všetko aj tá skaza je len pre človeka -
v záhrade Luxemburskej v škále fontán
hlt jarnej piesne ponúka Yves Montand,
nevkus a móda prežívajú ruju,
v paláci Elyzejskom plány kujú,
mier len tak visí na vlásku a nitke,
žijeme chvíle osudné a sypké,
čo na tom, že sa ľudstvo desí vojny,
Paríž je iba v láske nepokojný.
Francia skúša trpezlivosť NATO,
výbuchy v jadre majú ďalších bratov.
Kvitnú tu ako za oknami astrý.
Vie človek, čo mu z tejto ZEME patrí?
Dejiny si ho hádžu hore - dolu.
Aj život má však krásnu kapitolu.
Na scéne monkiss, letkis, twist a čača,
Paríž si rozkoš do bordelov stáča,
voňajú parky, sochy, vernisáže,
na rytmus žien aj tu sa život viaže,

voňajú kreslá, mosty, vzduch aj chrámy,
smetiari vynášajú nočné drámy,
podsvetie rozkladá sa na akcie,
Paríž má dvesto tvárí a tak žije,
žije si v blahobyte, v biede - ako komu,
štátnici viažu osud do atómu,
clochardi pod hlavu si Seinu dali,
čo o nich vedia tanečnice z Bali?
Clochardi zo života vyzlečení,
zaviaty oblak na tej ušednej ZEMI,
nahota vystriedala trubadúrov,
storočie praská prsníkovou vzburou,
nahota v plagátoch a v tanci, filme,
na scéne ušedné akty a tak smilné,
vymreli Júlie a Romeovci
Paríž môj, jedným láska - druhým hrob si.
Ale ty nedbáš, chceš mať prím aj v svete,
v nahote dňa ti nič už nie je sväté,
v kaviarňach obliekajú nové - izmy
na vlastnom pulze spaľuješ ma v trýzni,
každý sa uracia k sebe, k malým veciam,

život sa dvojnásobne k prítomnosti vešia,
ktože by dúhal veľké slová epoch,
tu miluje sa vášnivo a slepo.

Márne sa Dante rozospieval v PEKLE,
márne sa odriekala kňazná de Cléves,
pri šenku lásku podávajú s vínom,
spodnica noci zvoní organtínom,
či v Olympii, Folies Bergères, v metre,
kto by tu spal, keď hýria chuíle pestré,
keď hviezdami speva sama Edith Piaf,
keď vyzliekanie šušťí ako poézia.

Paríž je vrelý, žeravý jak láva,
do lásky iba láskou zatekáva.

Šialený rytmus. Esmeralda v kruhu,
maliari Seine uväzujú stuhu,
podpätky na ihličkách, horí asfalt,
noc nahráva si tvoje lásky naschuál,
starosti rozmeň, vydávajú drobné.

Aj tu ver' drumblujú si naše ohne.

Ach, čo tu slnka napadalo. Vzácné motto.

Boleslav Lukáč ladí Baladu ex voto...

Beniak sa v LUNAPARKU točí, točí,
aj Smrek tu nechal všetko - aj tie oči,
Tatarka z Pascalovej dumky popil,
Prútené kreslá obletuje motýľ,
na Gare de l'est si Novomeský píska,
tie rondá, aké sú tu iné zblízka,
Svet na dlani ti Milan Ferko núka,
kolotoč sukien rozvlnená lúka
o hviezdy ktosi škrkol piesne z jari,
sny tupíruje Fábry, Reisel, Žáry,
sny vybuchujú metafory pestré
Nezval si porozkladal žlté svetle,
kaviarne, uličky a svieže sady,
tu kdesi bolesť krútil Endre Ady.
Ktože to teraz pospomína, ktože,
Paríž je vôňa, vyskakuješ z kože,
básnici s Braquom na lettrizmus pijú,
bulváre majú svoju drogériu,
neóny, fosfor, stofarebnosť reklám,
mesto sa poddá, len seba neklam,
parížska chudoba má silu vetrov,

čím väčšmi prší - oživuje metro,
milencov ani maku, tu sa kryjú,
tu majú Folies Bergeres, Olympiu,
tu ešte srdce podelia si na sny,
kým plameň slova osuší ich šťastných.
Excuséz-moi. K Louvru ešte chceme,
za úsmev Mona Lízy veky putujeme,
s Venušou ako torzo postáť v prítmí,
prenášať akord božstva nenásytný,
lebo sa večnosť pospájala v sadre -
stoletia zvonia, geniálne kádre,
pastierka mostov víta si nás urele,
zakliala túžby do snov, do ocele,
na Veľký testament už Villon pije,
má oči z kardinála Richelieu,
v Palais royal Desmoulin dnes reční,
má postoj útočný a postoj priečny,
má gesto Komuny a gesto štýlu,
jak mračno zavesil sa na Bastilu,
ušetko sa rojí, hemží ako z úľa,
dneska je sviatok štrnásteho júla

spomínam na Dilonga, na Hilbinu,
aj oni mali sen, však túžbu inú,
zdvihli sa kotvy, revolučné saltá,
Trianon, Postupim a potom Jalta,
história si chodí, časy stína,
prúd invalidov dudní. Čia to vina?
K Oblúku víťaznému slepci idú -
dediči vojny. Vzdych a panychídu!
Všetko je v pozore. Aj oheň večný,
slovo sa kľže medzi dvoma mečmi,
ale tie pocity prchnu do fontány,
Paríž sa iba všednosti už bráni,
aj tak nie každý prejde do mramora.
Panthéon. Túžba stará a tak chorá,
žije sa v bronzе, v kameni a v diele -
Hešš! Také skepsy! Dajte kvety biele,
červenú karafiu, hortenzie,
lebo je večný príval z poézie,
bár nové kroky zabočili k twistu,
celú noc hľadám krásavicu čistú,
jak mračno sprchnu všetky lásky tvoje,

čo vysávali sladké nepokoje,
ten pohľad ľahký ako trochej v básni.
Tu vo Versailles sa vzdych o zeleň zasní,
v arkádach tamtí dvaja milujú sa za dňa,
ona je po ňom horúca, tak hladná -
čože by Paríž bol bez tejto triašky!
Ako je dobre snívať horeznačky,
hojdať sny na chrbátoch kopúl, chrámov,
zatekať nocou, splynúť s bielym ránom,
farebná plastika, ten vzácny rámus -
v Saint Chapelle začína priam ADORAMUS,
akoby zbožnosť chcela hriešnosť zastrieť,
krvavej noci rozdať belosť astier,
priložiť ruku na pulz rozochvenia,
kde chvíľky na rozptyl sa ešte menia
a nemyslieť už celkom, celkom na nič,
kde seba v sebe iba veršom chrániš -
prilož si oči, prsia, cit a telo,
aby sa prchajúce v tebe chvelo,
abys' bol jeden dych a pulz a triaška,
abys' bol Paríž, sen a jeho láska ...

GOOD MORNING, LONDON

Dobrý deň, Londýn

Námestia, avenues, streets celkom si ťa rozobrali,
niečo si zobral čas a niečo ľud a niečo králi,
vyberáme si najprv Temžu, potom plochu obytnú,
lode a Big Ben zvonía stále do rytmu
ako priam vtedy London calling, Ici Londres, Volá Londýn,
keď človek pred skazou si hľadal lásky katakomby
a nevedel sa zmieriť ani s Marxom, ani s Kristom,
len svetlo chcel mať, kvapku na obzore čistom.
V Hyde Parku znova rečnia, bijú ostro do vlády,
tí dvaja na zeleni sotva sa už ovládli,
ich nikto neruší a oni kašlú už na tradíciu,
dvadsiate storočie si dvojnásobne žijú,
darmo im nadávajú do kamošov, beatles - beat,
rytmus je ôsmy div a celý svet si ide podmaniť,
či v Londýne, či Varšave, či priam hneď v samom Ríme,
o nový, celkom nový život teraz zápasíme
ako priam Piccadilly s Westminsterským opátstvom.
Rozkoš a odriekanie. A čo lásky v nenávisti pohaslo.
Ulice do ulíc sa zaklesnili prudko,

prší a svieta stokrát do dňa, prietrž smútkov,
Londýn ti strojí pozadie a skvelé obrazy,
mileneč zvodných miest, ktože ťa stihne poraziť?
Turisti píšú karty, zvedavci sa valia do Toweru,
Mária Stuartovna s Alžbetou sa rujú o dôveru,
vojačik mení stojku, na snímky sa berie celá paráda.
Krvavá veža? Biela veža? Čo som sa tu nahádala!
Kanónky patria k Towerskému mostu a či k zámku?
Čo na tom záleží - dnes deti hrajú sa tu schovávanku.
Na Tower Hille padla hlava výbušného Cromwella,
ach, každá veľká história v rukách kata doznala.
Vojvodca z Norfolku, či lady Jane Grey, či grófka zo Salisbury,
katovi chodilo sa ako z veľkej omše na ofery
a dnes je všetko zoschnuté a obrátené v prach.
Aj históriu ponúkajú za peniaz.
Tu v City banka k banke storočím sa vinie,
aj slnko zľadoveľo v tejto chmúrnej domovine,
v nápisoch kontinenty žiaria - boje zúrivé,
zemepis s históriou kráča po oknách a murive,
starenka Bank of England rovnováhu zlata reguluje.
Jedno či láska veje a či veští atómové ruje,

na Fleet street presýpa sa čas jak zrnká do piesku,
výhry a prehry krúžkujú sa v zošúchanom notesku,
burzián predal lásku - svet má iné ceny,
len básnik žalostí a chodí zamyslený,
nestretnes Burnsa, Byrona ni Shakespeara,
v putikách žiaľ svoj s Dylanom od rána prepíjam,
lebo sú návraty a chvíle večných zdrojov
a krv sa celým vnútrom vzdúva do výbojov.
Vtedy sa svetlo sprieči tme jak slovo počinu.
Ó, rytmus, daj nám všetkým ľahko spočinúť,
tak zdá sa neomylné a tak isto,
odveké vojny vynesú raz na smetisko
a šťastný bude, kto si nájde v sebe pevný bod...
V Londýne nikto nepomýšľa na odchod.
Nulový poludník už prečesáva starú burzu.
Ale svet vždy si nájde iné hry a oddáva sa kurzu,
ktorý tu na asfalte ako v šachu hľadá ťah.
Ktože ti povie: Cesta budúcnosti a či cesta zakliata!
Básnikom ako kráľom dali v katedrálach krypty,
na zlaté tumby padá čas, ó, akí sme si blízki,
aj myšlienka sa s nami zauše rúbe o šťastie.

Do večnosti každá hláska ponad teba porastie,
lebo aj mlčaním sa stokrát k láske blížiš.
A tu sa kameň utrpenia obnovuje v kríži,
z rúk vymýšľáš si starý oblúk gotiky,
zabudol si sa modliť - šepkáš čosi potichy.
Čas vytesáva do kameňa myšlienky a slová,
čas prišiel našu cestu vekmi odstupňovať,
tu v Poets' Corner, kde si králi ku básnikom prilahli,
kde Kipling, Tennyson a Dickens pohli oblúk víťazný.
Čo na tom, že sú jedni tu a druhí v hline dolu,
svet ide dohrať svoju najsmutnejšiu kapitolu,
lebo je srdce napnuté jak nenávisti tetiva.
Chceš aspoň vykriknúť, lež na bolesť sa nedívaj.
Márne už. Každý do dejín sa nedostane,
koľkých tu vešali a koľkých slávia za povstanie,
tak je to a tak aj na tom svete bude,
večné je, čo sa zažíha a svieti v ľude.
A človek povstáva a proti krivde búri sa,
padá a vstáva - Teraz s ním si koketuje ulica...
Dobrý deň, Marinetti! Futurizmus žije.
Čo všetko prešlo do riečišťa poézie!

Hľadáš si lavičku, tak chvíľu sadnúť si,
nájsť trochu seba v sebe čo aj v strmom zákutí,
lebo sme v utrpení večne sami boli
a čas nám do rán navial za hrst' soli...
Ten čas nám na recepty píše novú diagnózu - hluk.
Ako je dobre v City pri Royal Exchange pobudnúť,
kde maliar načína si peceň slnka zrána,
beloba, rumelka aj oker, túžba rozpredaná,
aj štetce vydrané, pod holým nebom ateliér.
Výstava na plote. Len ustúpte! Obraz všetko zacelie.
Ten maliar vláči sny jak azúrový zászvit neba,
možno dnes nemal v ústach ani kúska chleba,
ale za umenie sa platí, platí životom.
Ech, roztúlané oči moje, čože viete vy o tom,
hľadáte parádu a najlacnejšie vernisáže,
vám stačí Buckinghamský palác, jeho vzácne stráže,
keď čerň a zlato nezachádza dávnym storočím.
Ó, moje sny nestíšené, prečože vám toľko otročím?
Kto je tu moderný a kto celkom zastaralý,
padajú mocní, chudobní, aj vodcovia i králi.
Pomníky, galérie, stĺpy tichých katedrál,

ak postojíš, už iných vecí viac si neobjal,
aké to smiešne zanedbávať zrazu vlastnú trýzeň,
vyzúvam predsudky a k ťažším obdivom sa hryziem.
Čože si v tomto mori ľudstva, v tejto spleti pokroku,
bár všetko dosiahneš, splynieš ako čiara v rokoku,
ako poschodový autobusík z Trafalgaru square,
kde Cromwellovi máva Nelson - bohatier.
Napínaš čas a ten sa trhá v príkrom vzdore,
ťažko už ladiť pieseň o láske a o pokore,
v modernom rytme nenachádzaš tichých ciest,
istota zvetráva, ver', na dlani ju vládzeš niešť,
namiesto kvetov vybuchujú ťažké spory.
Ach, náš svet, dávno nevyliciteľne chorý?
Človek je nevyspytateľný zuláštny tvor,
chcel by si Londýn stráviť za úsvitu zôr,
keď mesiac hviezdám pod mostami uniká,
keď ešte lampa v tmavých oknách blikne tu i tam,
keď chlapi do robôt sa na pol šiestu stroja,
keď sadzač Tom sa pre štrajk zriekol stroja.
Tie nevyspaté oči blúdia so mnou po Temži.
Ach, čože sa tu ľudstva za životom nahemží,

akú chceš rasu, náciu a relígiu,
turisti krehkú krásu plným dúškom pijú,
vždy máš čo pozerat' a modelovať do veršov,
aj rieka šepká: Londýn, poteš, poteš ho,
ukáž mu záhyby a veľkomestské taje...
Ale tá láska, verte, všade rovnaká je.
Potuliek, tuláctiev už nikdy nebudeš mať dost!
Ó, láska, daj mi nazrieť v hriech a potom ešte v cnosť,
lebo sa vo virvare často so snom hráme,
kým život presakáva čoraz viacej k dráme.
Všetko už neobsiahneš, vždy ťa zláka iný smer,
Good bye Piccadilly, farewell Leicester square...
A vtedy Shakespearovým sonetom sa korím,
a potom Roy a Rázus, gazda bez gazdovstva Florin.
Blúdiš tu zamyslený priestoru a času po chuti,
lásku sme ukameňovali, kto to odpustí?
Utiš sa srdce, plné rodných stonov,
počúvam spievať pole, les, môj zlatý domov,
len ešte raz tak stúliť bratov rozvíchrených v cudzine,
nech čokoľvek si o nich súdime,
len domov, tam je tvoja zem. Domov k matke,

zachrániť, čo tak hynie v sveta križovatke,
len rodná mater privinie a v náruč skryje ňa,
budeš jej - ona tvojou,
z úst jej sneží najľudskejšia príveta.

DOBRY DEŇ, ŽILINA

Dobrý deň, Žilina - 3

A dejiny vždy v pohybe. Aj temné noci
prevalené do úsvitov a moje mesto
roznáša slnko do ulíc a námestí.

To je ono. A zväzky zakríknutých kľúčov
priam ako uragán strhli všetko bolestné
a nádej dolieha na štvrtý rozmer.

Môj Bože, v premrznutých prstoch zeme
dychom sme zohrievali sirôtku lásku,
lebo sa do svedomia sklzla tichá zbožnosť
a chceli sme byť ľudskejší a svojskí.

Poranený čas ako zázrakom si hojí túžby
a v starých okeniciach skuhre ostrý prievan.

November zbehol do všetkých záhybov
a si rád ako svedok stotisícich premien.

Koľko ich tu len bolo! Kossuth - utca,

Masarykova, Hlinkova a Národná. Rad radom

preberáš. Po pamäti priam steká odviať

a novému sa ešte celkom nepriznáš.

K modlitbe zdvíhaš ruky za dar a milosť,

keď Božia Prozreteľnosť chráni moje mesto,
rodný kraj a zem pod dvojitém krížom.
Ó, mesto, a ty v sláve znova skvieš sa,
pribíjaš sny do netušených nádher,
kde lešenie po lešení otvára sa svetu,
keď staré múry dosnívali ošarpané sny.
Už nové deti prihrávajú voľnosť,
kým na radnici zvonkohra sa snúbi s časom.
Odbíja každá štvrť a celá. Je nám zrazu
do spevnej symfónie vežového úderu,
čo krúži nad nami, keď počúvame čas.
Kamene mlčia, dávno sa priučili,
keď slovu bolo úzko v samotách.
Zo zvonka na zvonky cez farebnú báseň
strojíme slávobránu vysvieteným dňom.
Na plný dúšok chceš všetko naraz,
nepokoj preosievaš ponad prítomie dejov.
Len vidieť, len sa dotýkať a prežiť,
lebo len plaché ticho kľací pri tebe
a núti do vykrídlených spomienok.
Blúdim tu nenásytný pútnik po dávnych

uličkách. Štôľňa, medzierky, fortne, ach! Čosi
sa prepadá do nenáúratna. A čosi zákonito
do ligotava spriada novú podobu.
Zbor Žilincov kriesi zašlé a novému chystá
prísny smer. Vlastenci naskakujú do tabuliek
a názvov ulíc. Obchod za obchodom ťa zúádza.
Reklamy, neóny a žiarivky v exotickej súhre,
labyrint nápadov a fantastických zázrakov.
Storočie do tisícročia cvála a ženie,
pútače nestačia sa vykľuť. Vrstva po
vrstve nalepená prítomnosť - čo bolo učeia,
dnes už ostarieva, prepadáš do vyleštených
snov a kráčaš po meste, ktoré už-už nepoznáš.
Zo starých pivníc vybuchuje Tokaj, Müller,
Veltlín a Tramín. Klenba a schody. Chodba
po chodbe preberá si svoje samoty.
Ale tu vyhráva už Snack a night bar
a striptérky vo farebnej tieňohre.
Aj príde ti ľúto za tichom a posedením,
keď v starej Astorke Tono Menkina sa púšťal
do Okúzlenej bolesti. Vychladla čierna káva

a v novej Astorke raz nový básnik pod palmou
rozšíri Kamenný vzdych. Aj tu už zvoní záverečná,
lebo priam nové ceny dávno vystúpili
zo svojich brehov. A všade tieň a rock and roll!
Premeny z premien do sústavy novoveku,
aj kronikári nestačia už deje zglosovať -
banka po banke - prvá komunálna, stavebná,
priemyselná, poľnohospodárska a bohvie aká,
a možno rovnajú nás k samej Ženeve.
Ale my nenásytní vždy sa Kdesi ženieme.
Šperkárne, zlatníctva a krištál Bohemia
v šialenom pulze a rytme. Je nám priúzko
k myšlienke o budúcnosti. Aj sny len prahnú
tak nedočkavé po tichu a láske
priam ako Andrej Hlinka - otec národa,
Štefánik - bohatier, čo u nás našli nocľah
v mramore. Dlhé tiene odkrajujú minulosť,
kým rozhovor nám do úst vkladá strmú nádej.
Do tváre svieti mesto našich snov
a zem sa prihovára vyjasneným slovom.
Som čas a znova kráčam z uličiek a námestí

a srdce preladené vekmi núkam rodákom,
a tým, čo ohník lásky prikladajú ako obklad
na slávne deje. Zástupy sa pohli. Je nás
už celé mesto, celý vek a celé dejiny.
Ak si nás minulosť už pomýlila,
všetko je v nás a svet nás v kríži pochopí.
Tak zrazu cítili sme vôňu dávnej slávy,
keď nebol čas na spánok a ibaže
priturdilo na prchavú prítomnosť, lebo
nám prišlo skoncovať raz navždy s tmou
a vyniesť kam až vládze svetlý zajtrajšok.
Ó, mesto moje, mesto naše, mesto slovenské.
Z obchodu na obchod pod girlandami reklám
príde ti krútiť slovník cudzích slov -
Seneca tours, Goldex Slovakia, Tilia, K-mart,
Alfa mack, Sony, Femis, Relax, Shop St. Maria,
KK company, Satur, DispoLab a Bental Istar
a kiosky, gastrá, bufety a herne - poker kluby.
Snack a night bary a stávkové kancelárie...
Ktože to všetko zráta? Hovorí tomu
Europeanstvo, svetovosť a senzi štýl

Ešteže kde-tu Potraviny, Pekáreň a
Zelenina. Ale ty kráčaš, načo ti je rešpektýr,
verte, tu nehodí sa ani metafora ani rým,
staré sa zosúva a nové ženie k životu.
Hahó, upred! V móde krádež áut, sex a disko,
ešteže prihovori sa ti zatúlané psisko,
lebo sa človek za mamonou iba derie
a rozjímanie zhrňa iba pred spaním.
Dvadsiate storočie svoj kalendár už strihá
a Balkán krvavým slnkom plače do skál.
Môj Bože, aký je len človek zuláštny tvor,
o mieri spieva, v atoloch si skúšky testuje
a výbuch za výbuchom, ston a ston.
Požičiavam si ticho od čistej básne,
keď rodné mesto k tretej tisícovke zdvíha sny.
A zhon a pohyb. Z vrstvy do uravy.
Ešteže stihneš na duchovnú obnovu.
Aké si vzácne slovo v nehostinnom čase -
z dom na dom zaúčať sa po novom a vo svojom
Do kroník vstúpi čas vďakyvzdania,
lebo už modlitba tu bude tikať ako

nestarnúce a večné svitanie.
A toľko toho by si ešte chcel,
aby si celkom splynul so srdcom a pulzom,
aby si čistý ako oheň ustúpil aspoň raz
do otáčania času, do súhvezdia Centauri,
tam kdesi, kde Horný Val si prefal Bottovu,
kde v prítmí pivnice u STONOHU
príde ti načať stovežatú ódu
na staromestské slávnosti Žiliny.
A z premien do Premien až k prvopočiatkom.
Moravčík s Pfliegľom dvíhajú históriu
z odkrytých útrob. Mariánske v hrudách vzdychá.
Len byťka svetla, len zachytiť sa čriepkom
do osídlenia a zjasniť vrstvu po vrstve.
Ó, zmŕtvychvstanie odviateho času,
keď štíty stleli k palankovým ohradám
a žliabkovaný vzdych sa sunie k murivu.
Zadulo časobranie, zvoní čriepok po čriepku -
a každý hovorí. Ó, štylistika dávnoveku,
keď láska ozrejmieva z lásky. Aj slovo
bez dvojtvárnosti zasvitlo od ľudí

a nocovalo vždy len pri ľuďoch.
Nadčasovosť a dočasnosť. Dve slnká,
čo vystierajú dúhu z Dubňa ponad hrad,
aby cez arkády a podľubia dopriali ti
snívať až kdesi za Váhom a Kysucou a Rajčankou.
Ó, neduživý čas, len dopraj nezvetrávať dobe,
lebo sme odrátaní na odbíjanie premien.
Ktože vás pomenoval? Kto tie ďalšie?
Ako sa ťa len dotknúť neúprosný svedok,
čo nemáš začiatok a ktovie aký koniec!
Otázky nemé. Odpovede dávno vyhasli
a moje mesto hľadá si svoj osudový stred.
Vrtílek Ján priam zabukoval mestské erby
do kože. Bože, čo tu je čas a čo
deväťdesiatka? Čistá láska v zlate,
kým Vlkoláček perovkami stúpa
do kroník cez Večerník a zabudnuté state.
Dobrý deň, páni Klemens, Salay, Obendorf a Bíroš,
portréty rodných v temperách a oleji,
výtvarné nebo rozchytané z všetkých strán.
Mlynárčik, Barčík, Horecký a Kállay -

súhvezdie podpálené snom a diaľky v závese.

Čo je tu málo a čo dost? Pokorené svetlo.

Posledný marš a pozdrav kapitána Geržu

spod chryzantém a tují. Súmrak v c-mole.

Už Chyba Štefan doladuje súbor k prejavu,

kým organ plače v zádumčivom tremole.

A mesto má svoj rým a svoje voľné verše,

čo na tom záleží, všetko neprichodí na um

a dej po deji v nekonečných obmenách.

Kráčame stáročiami. Kam ich odviaľ vek?

Fojtovia, richtári a konšelovia z mestských rád,

primátori - tí všetci ako zášum, ako vzdych.

Ó, moje mesto, chvíľka z chvíľok odviať,

očitý svedok podenkových sláv aj vzdorov,

čas neodurateľných pádov, stomorových rán.

Kríž každodenný. -Bože, a čo sporov o dvojkríž!-

Keď vydláždené bolesťou sa túliš k nám

a v mene lásky učíš vždy len snívať:

že prídu nové deti zjasniť sivú tmú,

že presadia ju na ruže a na slnko.

To bude Raz,

keď človek nájde v tebe zas len človeka.
Rodisko moje, moja láska odveká.
A z nadácie do nadácie ako priam
z bankomatu do ulíc a obchodov.
Eduscho dneska zdarma núka. Vždy čerstvá.
Kávička, káva. Dlhý rad sám sa vzdúva
a premieľa, kde čo-to lacnejšie,
či K-mart zabieha už korunové dni.
A z reči na reč, hore-dole, kde kto
opýta sa, kde je Iris -optika
a Hasso-móda, Svetas, Software a kde sa
dobré a lacno naješ. Aj Bagetéria
vstupuje do obehu, svetlom učesaná,
dievčenský úsmev kladie navrch rožka
a máš tu na výber lásku, nežnosť v aspiku.
Storaká vôňa cez Alfa-mack až tam, kde
Klub podnikateľov si bafká nádeje,
kým bubienky a oči rosia zadymené sny.
Komu sa otvoríš? Kto sa ti uhne k slovu?
Karneval každodenný prestupuje
z nohy na nohu. Sotva stretníš známeho...

Kamelot Maroš rozkolísal ulicu:

"Kúpte si Večerník, Večerník, je čerstvý !

Atentát v Jeruzaleme, zvýšia dôchodky, kúpte si..."

Ešteže architekti s výtvarníkmi

vypredali sny, kým projekt mesta vybledol

a zdvihol šancu, že raz príde na pretras.

Z výstavy na výstavu samá modernita.

Ach, ale čo je moderné a čo módne?

Galéria Považská a Klasik dráždia na belobe,

dvojice v móde, Kráľovci, Lovíškovci, Čapkovci

a po nich simultánka farieb, gvaš a pastel.

Maliarov viac než básnikov a kamera

sníma a my sa ustavične hráme na život.

Uži dňa. Zajtra ktovie, ako príde

a moje mesto rastie, mesto kráľovské,

kým v jeho pulze zvoní dovysoka predjarie.

Ide sa, kráčaš aj keď máš v očiach trhlinu.

Aj moje pásmo je už plné exotických mien.

Čo na tom! Som počuteľný vzdych a mesto

v smaragdových múroch spieva zlatým zajtrajškom.

A mladí v Harmónii treskli slovom,

aj Mačka na Mesiaci zhŕňa maškrty.
Hahó...Už Peter Ničík na môtiku RKS
cez ďalekohľad búši do vlŕn boľačiek...
Dávno som všetkých túžil vyvolať,
vás všetkých vo vývojke snov,
a dostať na obraz. Ach, zúžil sa mi rám,
vás ďalších v duchu vďačne spomínam...
Ľudstvo je v kríze ako hotelové sny,
kým v sexi-baroch ponúkajú horoskop.
Priam menedžeri modlia sa tu šampanským
a bublinkujú ako čerství milenci.
Tribúni nových más už ponad vkladné knižky
kabáty prevracajú aj bez krajčírov...
Ó, len ty, mesto, nemáš čas tu zostarnúť!
Môj sen o tvojej sláve dal ma nádejám
a doprial túžby zvečniť do básní.
Premeny v ieľe, premeny na duši.
Košecký s Prikrylom po štúrovsky
stúpajú prítomnosti na päty,
lebo sa v jazyku už neraz pripozdieva.
Aj Zelný Jozef štetcom dal sa na výboje

a kotví na zelenej v rodných motívoch,
kým Libor Karvay pasuje sa s Paganinim.
V Komornom orcherstri je smutno nástrojom,
Dom umenia FATRA, ó, Grand Bio Universum -
už majitelia krájajú si budovu.
Dúhové múzy, či aj vy ste na odlete?
Všetko je dočasné? Všetko kdesi patrí.
Reštitúcie svetla ako mŕtve hviezdy
a neistota striehne na ľudí a na domy.
Ludové krčmičky si do spomienok zbieraš,
keď poldecáky hrkútali po korune desať
a každý stôl mal svoju reč a svoj scenár.
Aj dym si mohol krájať ako ruslák s cibuľou -
kráčaš a pod nohy sa pľance nová báseň,
na prstoch rátaš všetky nočné zastávky,
keď JANO Kráľ svoj kiosk zamkol svitaním.
A ČO SI DÁŠ ?
A párky ohrieval ti úsmevom.
Len ruka trpla v polátaných vreckách...
Bratku môj, zajtra prídeš a mi dáš!
A takto zratúvaš to dávne s prítomným,

a bol súcť, charakter a cudzí viac než brat.
Ach, ako sme sa v sebe pomenili!
Tak hasla pridaná hodnota lásky,
kým šťastie odvážili podľa odludštených cien
a doláre a marky vystrapkali počítač.
Prskavá noc sa prihovára básňou.
Komu ju píšeš? Si iba nedovidný vzruch,
čo vráskami si natahuje presný čas.
A mesto spieva a sa rozsvetuje,
uväzuje si stofarebnú kravatu.
Trolejbusy a autobusy, celodenní
verklikári. Priam naskakuješ ako sny,
aby si cez oči a bolesť chvíľku zabudol,
keď ostnaté ticho ustrnulo v zádume.
Kto to v nás vylúšti? Čas? Či deň a noc?
Všetci sme v sebe. Dotlievame na srdci.
Výstup a nástup. Príchod a odchod.
Žilina dýcha kamením a travertínom
a zeleň už len kde-tu ako almužna.
Kam ťa to dni zraňujú, Zelena?
Aj v kotrmelcoch architektúr štýly stonú,

nedali umrieť stromom po stojačky,
čo teraz v kýpťoch módy plačú do betónu.
Vy stromčeky okolo Žiliny, vy ste - ...
V ozvenách času nezaprší z ankiet,
dočasná múdrosť cvála svojím životom.
Hahó! Už rujné vody Váhu zniesli kompu,
Riviéra oplakáva milencov a hostí.
Čo je tu sen? A čo čas? Vzdych sa postí.
Aj spevu nazvyš. Strmý obraz do mladosti.
Bôrik a Chrasť. Ej, dve horičky zelené,
z úst beriete mi spev a z očí pohľad na kríž,
čo putuje tu so mnou ako báseň k oblohe -
Vám pribudlo na výške a mne do rokov!
A stúpaš podľa stromov vytepaných srdc...
Všetko tu naraz zostupuje do mňa,
aj sny a fantázia, dialógy tráv a kvetov.
Chodníček pri Paľovej bude dávno
vymietla burina krídlom samoty.
Ó, časy dávne, ako sme len zostarli!
Majálesy a juniáles a lampióny...
Džez-trúbka len sa vlň a dopraj spomienkam.

Prečo tak pozde, krásna pani.

Súmračné ticho vytrubuje do burín

a hora predmodlieva v láske ďalšiu stať.

Kaplnky biele. Aj čížikov jarček onemel

a Panna Mária v dube pod ružencom neba

prosí o milosrdenstvo a svetielko.

Zázračná slza zhasnutého kahanca.

To všetko už len ako slávnosť života.

Premeny vo veciach, premeny celkom v nás,

ako to prítomné, čo v ňom tiká minulé

a svitá neodurateľne budúce.

Len lásky, lásky čo len medzi prsty,

zátišie slov, čo prihovára sa ti svetlom

a celou pravdou na prahu nádeje,

čo tu bude, aj keď nás už nebude,

lebo Žilina je sen a láska,

ktorá nás prevýši a presahuje,

čo bude iba ku životu znieť

vždy ponad slnko, ponad klenbu hviezd.

Keby tak murivá sa rozvraveli...

Zaušes sa dlho zhovárame naprázdno

koľká len história zakliata tu drieme
v každom okne, omietke a na schodoch.
Postojže chvíľa, nech rozruší sa
každý dom. Všetko spieva do rytmu,
Libresso MIRA. Svetielko do osamienia,
kde utorky sa chvejú od básne. Kto by ťa
nemal rád? Kde slovo prikladáš si na bolesť.
A ťahá ťa to na Mariánske. Kurkáreň -
posiedky dôchodcov pri penzistickom čaji -
rozbuška názorov, keď sa röntgenuje dávne
a súčasné a všetko nové zahmlieva.
Na pretras čistota a zeleň a potom
hrebeňovky a snímky z Kysúc, pasport
do Poľskej a do Čiech. Reči a reči.
Z dom na dom po pamäti odpočúvaš
a prikladáš si dych na pulzovanie mesta -
len uniknúť a užiť sa a dýchať,
aby si vtiahol do vnútra vecí
a myšlienok a myslenia,
aby ťa počul priestor, kde ešte si,
kde budú raz po tebe zas iní snívať

a dovidieť už ďalej, než sme stihli my.
Hahó! Čas prekročiť svoj dlhočizný tieň.
Pod balustrádou fontána priam koketuje
vežiam a voda žblnká do ružice krás.
A more farieb špliecha do reklám
a stovka nápisov a firiem búši
na Odborový dom kultúry.
Obrátky času na presnosť sa sunú
a ľudia na stojato žehnajú sa láskou.
Len či tá opravdivá? Bez falše? A či len
vymyslená a uchytaná ako šlabikár?
A dennodenne sa ti mesto prihovára,
lebo Žilina je pieseň, čo vždy spieva v nás.
Pár záberov som stihol podať vám,
tých tisíc ďalších čaká svojho básnika.
Som tu len ako vzdych, čo prevanul sa,
čo v Netopieri nad Čepielom
dokončí svoju ódu na oslavu života.
V ozvenách slnka ešte predbehnúť svoj čas!

Hahó! Ručičky dejou dávo u rozkroku -

už svietia domovy a moje mesto zo zeme

sa dúha ako čistý pozdrav, stožiarivý jas.

Dobrý deň, Žilina. Ty večné slnko v nás!

Jánovi Frátrikovi namiesto doslovu

V starých zastrčených uličkách ľudských spomienok, nedosnívaných snov a márnотratných ilúzií ešte vždy šarmantne vyhrávajú podmanivé sviatočné akordy nedelňajšej chvíľky poézie. Jej jemné pramienky vydávajú úprimné svedectvo slova, ktoré hrejivým kamenným vzdychom bezbolestne odhaľuje dialky v nás. Zem zvoní zdvihnutou básňou a kdesi v polnočnej presile tichej radosti počuť clivú pieseň monológov na úvetrí. Svet sa nemilosrdne zmenil a my poslušne s ním! V domovine zvonov už len sporadicky, ako vzácná po dúhe, sneží na lásku. Náš tajomný námorný cintorín už nedýcha a Paul Valéry sa na nás opätovne veľkoryso nehnevá. A vám, rodní moji, posielajú neofrankované pozdravy z nadpozemských výšok Žarnov, Džlong, Beniak, Haranta, Gašparovič-Hlbina, Silan, Šprinc, Strmeň, Zvonický a mnohí ďalší, na ktorých si dnes len málokto chce a dokáže spomenúť. Ich hlas však počuť zreteľne. Ohlasuje so sebe vlastnou vrodenu skromnosťou zvest', že nezabúda na tých spolubežcov zo svojho pokolenia, ktorým bolo súdené vnímať arómu dnešných čias.

Ján Frátrik? Čože je to osemdesiatka z pohľadu večnosti?? No koľko životnej a tvorivej skúsenosti skrýva jej duchovný batoh, kde sú starostlivo uložené rozmanité pulzovania toku umierajúceho času, zvodné hry nonšalantných svetových metropol, spomienky na priateľov, dávne lásky, ale aj okamihy, kedy sa človek musel hanbiť za svoje plemeno??? Vždy ma vzrušovalo vyhľadávanie žijúcich svedkov zašlých vekov. Z ich pútavého rozpamätávania bolo možné vycítiť ducha magického miesta a protirečivých letopočtov, o ktorých už vedia svoje len tí, čo prežili. A medzi tieto vzácne osobnosti bezpochyby patrí tiež básnik, prekladateľ a literárny teoretik Ján Frátrik, ktorý 9. októbra 1996 oslávil neuveriteľné osemdesiate narodeniny. O jeho príslovečnom vitalizme a tvorivom nasadení by sa dalo hovoriť a písať dlhé hodiny. Je to ale potrebné? V podobných prípadoch je už všetko dávno zaznamenané v múdрых knihách, na ktoré v našich policiach s nevyčerateľnou pravidelnosťou sadajú nové a nové vrstvy neúnavného prachu. Knihy Jána Frátrika obsiahli človečenský svet v jeho vesmírnej majestátnosti, ale i rozporuplnosti, skepse a dezilúzií. No ostal

vždy a v každom (ne)čase sám sebou. Umelcom, čo sa vyvíjal výsostne individuálne a ktorý nikdy nepociťoval zaužívanú potrebu niekam sa povinne zaradiť. Hľadanie vlastnej cesty a neustále objavovanie mystéria vlastného jazyka bolo pre Jána Frátrika typické nielen pred vyše polstoročím. Je tomu tak aj teraz, keď hlahol žilinských zvonov už veští nášmu storočiu aj tisícročiu tóny labutej piesne.

A Ján Frátrik sa prechádza novými i starými uličkami Paríža, Londýna, Žiliny a štekli naše vnútro láskavými konfrontáciami včerajšieho nostalgického šansónu s dnešným, ťažko definovateľným pocitom. Poetov obľúbený spisovateľ Paul Valéry však kedysi napísal, že "čo sa ničomu nepodobá, to neexistuje". Takže Dobrý deň, pán Frátrik, a AD MULTOS ANNOS!

Peter Cabadaj

OBSAH:

BON JOUR, PARIS	7
GOOD MORNING, LONDON	23
DOBRY DEN, ŽILINA	33
JÁNOVI FRÁTRIKOVI NAMIESTO DOSLOVU.....	56
BIBLIOGRAFIA KNIŽNÝCH PRÁC JÁNA FRÁTRIKA....	58
OBSAH	59

Bibliografia knižných prác Jána Frátrika

- BON JOUR, PARIS, 1987
GOOD MORNING, LONDON, 1987
DOBRY DEŇ, ŽILINA, 1987
JÁN FRÁTRIK, 1987
BIBLIOGRAFIA, 1987
CASA, 1987

- II. Výtvarná tvorba
Výtvarná tvorba, 1987
Výtvarná tvorba, 1987
Výtvarná tvorba, 1987

- III. Literárna tvorba
Literárna tvorba, 1987
Literárna tvorba, 1987
Literárna tvorba, 1987

- IV. Prekladky
Prekladky, 1987
Prekladky, 1987
Prekladky, 1987

Ján Frátrik

Bon Jour, Paris

Good morning, London

Dobry deň, Žilina

© Ján Frátrik

Bibliografia, redakcia: Peter Cabadaj

Obálka, kresby: akad. mal. Stano Lajda

Sadzba, grafická úprava: MASTO-Miroslav Maar

Vydalo Regionálne kultúrne stredisko v spolupráci s Okresnou knižnicou
Žilina

ISBN: 80-85161-17-6